

OCENA

Osiągnięć naukowo-badawczych, dydaktycznych oraz aktywności naukowej pani doktor **Katarzyny Czornik** ubiegającej się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Dr Katarzyna Czornik, ubiegająca się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie nauk o polityce, złożyła komplet nieodzownych do sporządzenia niniejszej opinii, dokumentów i materiałów.

Dr Czornik jest absolwentką Uniwersytetu Śląskiego. Studia na Wydziale Nauk Społecznych ukończyła z wyróżnieniem (średnia ocen z całego toku studiów: 4,9) w roku 2003. Od siódmego semestru studiowała według indywidualnego programu. W trakcie studiów brała aktywny udział w życiu naukowym Uczelni. W uznaniu dla Jej osiągnięć otrzymała trzy stypendia dla szczególnie uzdolnionych studentów.

Bezpośrednio po ukończeniu studiów magisterskich rozpoczęła studia doktoranckie w trybie stacjonarnym. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce uzyskała w roku 2011 po obronie pracy na temat: „Irak w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych w latach 1958-2005”. Promotorem był prof. dr hab. Mieczysław Stolarczyk. Praca została wyróżniona i rekomendowana do druku. Ukazała się w roku 2011 (w nieco zmienionej formie). Pani Katarzyna Czornik stale podnosiła swoje kwalifikacje. W latach 2003-2018 ukończyła łącznie piętnaście związanych z Jej zainteresowaniami badawczymi kursów, szkoleń, programów naukowych.

Od roku 2006 jest zatrudniona w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego, od roku 2007 w wymiarze pełnego etatu; po uzyskaniu stopnia doktora (2011r.) na stanowisku adiunkta.

Dr Katarzyna Czornik jako osiągnięcie naukowe stanowiące opisany w art. 16 ust. 2 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym* warunek dopuszczenia do postępowania habilitacyjnego wskazała monografię pt. „Polityka zagraniczna Stanów Zjednoczonych Ameryki wobec Bliskiego Wschodu w okresie pozimnowojennym. Elementy kontynuacji i zmiany”.

1. Ocena osiągnięcia naukowego.

Osiągnięcie naukowe – monografia (licząca 716 stron) opublikowana została przez Wydawnictwo Adam Marszałek (Toruń) w roku 2019. Recenzentem wydawniczym dzieła był prof. dr hab. Grzegorz Janusz.

Monografia stanowi analityczne studium kontynuacji i zmiany w polityce Stanów Zjednoczonych wobec regionu Bliskiego Wschodu - regionu o znaczeniu strategicznym nie tylko dla Stanów Zjednoczonych, będącego areną ścierania się interesów wielu państw, w tym mocarstw globalnych i regionalnych.

Dzieło podejmuje problematykę aktualną, ważną dla praktyki i teorii stosunków międzynarodowych. Jego znaczenie dla rozwoju teorii może stanowić zgromadzony materiał badawczy dotyczący identyfikacji głównych determinant oraz elementów ciągłości i zmiany w polityce; przyczyn dominacji kontynuacji definiowania interesów i różnicowania reagowania na wyzwania i zagrożenia.

1.1. Ocena warstwy metodologicznej monografii.

Założenia metodologiczne pracy wyłożone zostały obszernie we *Wstępie*.

Informacje o założeniach metodologicznych Autorka poprzedza bardzo dobrym wprowadzeniem, w znacznej mierze merytorycznym. Skupia się przy tym na kwestiach znaczenia Bliskiego Wschodu dla realizacji celów polityki Stanów Zjednoczonych; wpierw na uznaniu po II wojnie światowej tego regionu za „obszar strategiczny”. Wyjaśnia następnie dlaczego w okresie pozimnowojennym Bliski Wschód stał się dla USA jednym z kluczowych obszarów zainteresowania strategicznego.

Celem badawczym monografii jest – jak pisze Habilitantka: ...*analiza znaczenia, miejsca i roli Bliskiego Wschodu w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych w okresie pozimnowojennym, jak również ukazanie znaczenia wewnątrzamerykańskich, regionalnych oraz zewnętrznych (globalnych) uwarunkowań dla polityki Stanów Zjednoczonych wobec Bliskiego Wschodu*. Za pewne nieporozumienie skłonny jestem uznać potraktowanie przez Nią analizy jako celu. (samego w sobie). W moim rozumieniu analiza to jedna z metod naukowych, to raczej droga do celu. (Należy zauważyć, że Autorka przy omówieniu metod badawczych (s.17) tak właśnie analizę traktuje) Po sformułowaniu celu badawczego publikacji Autorka opisuje zasadniczy cel badawczy, którym jest ... *wyeksponowanie wiodących elementów (dominant) kontynuacji (ciągłości) i zmiany w charakterze, kształcie oraz w różnych wymiarach i płaszczyznach polityki bliskowschodniej USA*

po rozpadzie układu bipolarnego. Kolejne dość obszernie opisane (dwa) cele można uznać za szczegółowe. Wśród nich znalazła się ... *analiza wiodących determinant..* (znowu analiza jako cel!).

Dość szczególnie a nawet osobiście Autorka odnosi się do problemu badawczego, który – jak pisze na s. 18 ...*został oparty na głównej tezie badawczej oraz kilku szczegółowych założeniach (tezach) badawczych.*

Rozbudowana wiodąca teza w istocie obejmuje cztery twierdzenia. Jej rozwinięcie obejmuje trzynaście tez szczegółowych, wśród których znalazły się zdania/twierdzenia zbyt (jak na tezy) oczywiste. Biorąc pod uwagę twierdzenia zawarte w tezie wiodącej, w istocie mamy do czynienia z siedemnastoma tezami różnej wagi. Tak został określony – jak czytamy na s. 16 - problem badawczy. Między tezami a problemem badawczym należałoby zatem postawić znak równości (?!). W takim definiowaniu problemu badawczego znajduję nieporozumienie.

W celu zweryfikowania problemu badawczego (w istocie zweryfikowania postawionych tez) Autorka postawiła dziewięć szczegółowych pytań badawczych. Do ich treści nie mam istotnych zastrzeżeń. Osobiście jednak, przywiązany do tradycyjnej metodologii, wpierw sformułowałbym problem badawczy, który zdekomponowałbym na szczegółowe problemy (pytania) badawcze a następnie jako wstępną odpowiedź na główny problem i problemy szczegółowe – hipotezy: główną oraz hipotezy szczegółowe. Weryfikacji wymaga bowiem – w moim pewnie zbyt klasycznym podejściu – nie problem (który należy rozwiązać) lecz hipoteza/hipotezy właśnie.

Na wysoką ocenę zasługuje dobór metod i technik badawczych.

Dr Katarzyna Czornik w swoim dziele kompetentnie i wystarczająco kompletnie nawiązuje do aktualnego stanu wiedzy, opiera się na źródłach wiarygodnych, odpowiedniej literaturze przedmiotu. Zbiór wykazanych w *Bibliografii* dokumentów, raportów, analiz, prac zwartych, artykułów naukowych, artykułów prasowych, źródeł internetowych obejmuje łącznie 1293 pozycje. Większość, szczególnie dokumentów, raportów i analiz, stanowią materiały anglojęzyczne. Liczba pozycji wykazanych w *Bibliografii* wzbudza szacunek dla pracowitości Autorki; służy bez wątpienia uwiarygodnianiu monografii. Obawiam się jednak, że to bogactwo trochę szkodzi jakości, szczególnie wtedy, gdy wśród pozycji znajduje się opracowania luźno (a nawet bardzo luźno) związane z problematyką dzieła.

Struktura pracy, na którą składa się wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, odzwierciedla właściwe podejście do kolejno podejmowanych zagadnień; dobrze służy potrzebom logicznego wyводу, realizacji założonych celów.

1.2. Ocena warstwy merytorycznej pracy.

Treści rozdziału pierwszego: „Determinanty polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych Ameryki wobec Bliskiego Wschodu w okresie pozimnowojennym” (80 str.) zorientowane są na realizację pierwszego z opisanych we „Wstępie” celów badawczych (*ukazanie znaczenia i roli Bliskiego Wschodu w polityce zagranicznej w okresie pozimnowojennym oraz ukazanie znaczenia wewnątrzamerykańskich, regionalnych oraz zewnętrznych (globalnych) uwarunkowań dla polityki Stanów Zjednoczonych wobec Bliskiego Wschodu*).

Rozdział został podzielony na dwa podrozdziały. Przedmiotem prowadzonych przez Autorkę analiz, opisanych w podrozdziale pierwszym są dwa uwarunkowania: wewnętrzne (wewnątrzamerykańskie) i zewnętrzne (globalne). Takie podejście staje się zrozumiałe w świetle zamiaru Autorki – wykazania, jakie czynniki sprawiły i umożliwiły Stanom Zjednoczonym objęcie roli/pozycji jedyne mocarstwa globalnego po rozpadzie ładu bipolarnego. Prezentowane w tym rozdziale analizy zasługują na dobrą ocenę. Autorka stawia przy tym kilka interesujących, nieźle uzasadnionych (błyskotliwych) tez, dotyczących charakterystycznych cech polityki Stanów Zjednoczonych. M.in. o tym, że charakteryzowała się ona w okresie pozimnowojennym hybrydowością, sinusoidalnością konstytuujących ją tendencji multi- i unilateralnych (s.34-35) a także tezę, że Stany Zjednoczone w okresie administracji Bracka Obamy przyjęły rolę „oszczędnego supermocarstwa” (s.51).

Z satysfakcją odnotowałem przeprowadzoną wysoce profesjonalnie analizę dominacji militarnej USA w okresie pozimnowojennym (s.62-67).

Uznaję, że cel/sens podrozdziału drugiego – przeprowadzenie analiz uwarunkowań regionalnych (bliskowschodnich) mających służyć nie tylko rozpoznaniu specyfiki Bliskiego Wschodu ale również wykazaniu tego, co determinuje szczególne zainteresowanie Stanów Zjednoczonych tym właśnie regionem – Autorka osiągnęła.

Rozdziałowi (dobremu) zabrakło krótkiej choćby rekapitulacji. Dobrej oceny nie obniża także dostrzeżony na s. 39 lapsus *..teoretyczne podłoże do działań ... stworzyła strategia ...*

Treści rozdziału drugiego, opisane w nim analizy podporządkowane są zgodnie z jego tytułem („Elementy kontynuacji i zmiany w strategiach polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych wobec Bliskiego Wschodu w okresie pozimnowojennym – ujęcie koncepcyjne”) kwestiom kontynuacji i zmiany w koncepcjach strategicznych trzech dekad przełomu XX/XXI wieków. Przedmiotem dokonanych przez Autorkę analiz były doktryny i strategie przyjmowane przez czterech kolejnych prezydentów USA począwszy od George’a Busha. To strategia, koncepcje jego administracji stanowią pierwotny punkt odniesienia dla identyfikacji tych elementów, które świadczyły zarówno o kontynuacji w strategiach jego trzech następców jak i o dokonywanych zmianach.

Z bardzo dobrze przeprowadzonego przez dr Czornik wywodu logicznego, opartego na wystarczająco solidnych analizach wynika kilka wartościowych konkluzji. Przede wszystkim Autorka uzasadnia (pośrednio) sformułowaną w poprzednim rozdziale tezę o sinusoidzie tendencji multi- oraz unitatelarności w polityce Stanów Zjednoczonych. Dowodzi, że zmiany, tworzące ową sinusoidę wynikały z istotnych różnic ideowo-programowych dwóch rządzących na przemian partii. Dobrze zidentyfikowane i opisane zostały przez Nią zmiany strategii wymuszone przez zmiany uwarunkowań w otoczeniu międzynarodowym. Niewielkim zmianom, czego słusznie dowodzi Autorka, podlegały interesy i cele. Zmieniały się natomiast koncepcje, doktryny, strategie.

W odniesieniu do treści i formy rozdziału drugiego nie znajduję powodu do zastrzeżeń. To dobry fragment dzieła. Na uznanie zasługuje język, jakim posługuje się Habilitantka. Nie ucieka się Ona w ocenie sytuacji/zdarzeń do rozpowszechnionych (nawet w nauce) eufemizmów. Agresję USA na Irak nazywa agresją; wojnę z Irakiem nie nazywa wojną w Iraku; koncepcję wojny prewencyjnej nie nazywa koncepcją uderzeń uprzedzających.

Rozdział trzeci: „Interesy i cele polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych realizowane wobec Bliskiego Wschodu w okresie pozimnowojennym – dominanty kontynuacji i elementy zmiany” (214 str.), to drugi z kluczowych rozdziałów, którego treści bezpośrednio podporządkowane są kwestiom kontynuacji i zmiany w polityce zagranicznej USA.

Godna uwagi jest dokonana przez Autorkę dekompozycja tej części dzieła na cztery podrozdziały. Za kryterium takiego podziału przyjęła oryginalnie określone przez Nią interesy i cele. Pierwszy z nich poświęcony jest polityce wobec Izraela,

celem której jest utrzymanie uprzywilejowanego partnerstwa; Izraela, który – jak dowodzi Autorka - od chwili powstania tego państwa stanowi jeden z najważniejszych instrumentów polityki zagranicznej USA na Bliskim Wschodzie. Na uznanie zasługuje dobre uzasadnienie szczególnego znaczenia Izraela dla interesów USA – przesłanek wynikających (też) z uwarunkowań i polityki wewnętrznej (znaczenia żydowskiej diaspory). Autorka wykazała, że w stosunkach amerykańsko-izraelskich zdecydowanie dominowała kontynuacja – trwałość interesów i celów.

Kolejnym celem polityki amerykańskiej, który został poddany analizom jest (podrozdz. 3.2.) zapewnienie stabilności sojusznikom państwom arabskim: Arabii Saudyjskiej, Egiptowi oraz Jordanii. Analizy dotyczące interesów amerykańskich w każdym z tych państw poprzedza dobrze rozpoznane i opisane znaczenie każdego z nich. Autorka zwraca uwagę na ważną kwestię zróżnicowania ich statusów w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi. Stosunki z Arabią Saudyjską to partnerstwo symbiotyczne; natomiast status: państwa-klienta posiadają Egipt oraz Jordania.

W ostatnim z podrozdziałów (czwartym) Autorka skupia się przede wszystkim na dylematach związanych z trudnym w realizacji celem polityki amerykańskiej - promowaniu demokratyzacji, idei społeczeństwa obywatelskiego. Stawia przy tym uzasadnioną (niekoniecznie odkrywczą) tezę, iż na początku XXI wieku Bliski Wschód nie był gotowy do przyjęcia idealistycznych koncepcji a do kolejnych inicjatyw amerykańskich odnosił się z nieufnością.

W rozdziale czwartym poddane analizie główne wyzwania i zagrożenia stanowią kolejne pole badań nad kontynuacją i zmianą w polityce amerykańskiej na Bliskim Wschodzie. Należy zwrócić uwagę na to, że w tytule rozdziału wymienia się inaczej niż w dwóch poprzednich rozdziałach - *dominanty zmiany i elementy kontynuacji*. W tytule zasugerowana jest – o czym pisze Autorka w Autoreferacie – teza, iż dominantę stanowi tu zmiana, kontynuacja natomiast odnosi się do niektórych, raczej tradycyjnych wyzwań i zagrożeń. Teza ta znalazła swoje potwierdzenie w przeprowadzonych przez Nią badaniach.

Analizie zostały poddane cztery problemy stanowiące wyzwania, mogące stanowić zagrożenia, to: konflikty zbrojne; ambicje mocarstwowe i atomowe Iranu; wyzwania Arabskiej Wiosny; terroryzm bliskowschodni i dżihadyzm. Każdemu poświęcony został jeden podrozdział. Każdy z problemów został rozpoznany, przeanalizowany i obszernie opisany z dbałością o istotne (zazwyczaj) szczegóły.

Można odnieść wrażenie, że czasem trochę zbyt obszernie. (Ta mocno osobista uwaga nie powinna rzutować na wysoką ocenę tego fragmentu dzieła).

W tytule rozdziału jest mowa o wyzwaniach i zagrożeniach. Choć nie mam wątpliwości co do rozróżniania przez Autorkę znaczeń tych terminów – w kategorii zagrożeń traktuje bowiem terroryzm bliskowschodni i dżihadyzm; jako wyzwanie postrzega Arabską Wiosnę – to zabrakło mi krótkiego wprowadzenia do rozdziału a w nim doprecyzowania tego, co stanowi wyzwanie i tego, czym jest zagrożenie.

Zakończenie (24 str.) spełnia przede wszystkim funkcje rozdziału podsumowującego. Jeśli bowiem w kolejnych rozdziałach rozprawy dominuje analiza, to w zakończeniu pierwszeństwo ma synteza - wnioski z analiz wyprowadzone. Zgadzam się z konkluzją Autorki, iż założenia badawcze zostały pozytywnie zweryfikowane. Zakończenie w swojej formie oraz – przede wszystkim - ze względu na treści, zasługuje na bardzo wysoką ocenę.

Podsumowując – stwierdzam, że rozprawa jest dziełem oryginalnym, dojrzałym – dziełem, które wnosi istotne wartości dla rozwoju nauk społecznych, dyscypliny nauk o polityce. Spełnia kryteria osiągnięcia naukowego opisane w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym.

2. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.

Wykazany w nadesłanych materiałach dorobek naukowy Pani Katarzyny Czornik w postaci publikacji, z okresu po otrzymaniu stopnia doktora, obejmuje łącznie 63 pozycje. To: 3 monografie autorskie; 1 monografia, której była współautorką; 6 redagowanych (współredagowanych) przez nią prac zbiorowych; 39 artykułów naukowych; 3 recenzje książek, 13 recenzji artykułów naukowych. Do dorobku można zaliczyć dodatkowo 5 materiałów popularyzatorskich.

Prace dr Czornik stanowią pokłosie badań i dociekań prowadzonych w trzech obszarach badawczych. Pierwszy z nich obejmował problematykę polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych, ze szczególnym uwzględnieniem polityki bliskowschodniej. Wśród publikacji będących rezultatem wysiłków badawczych w tym obszarze za najbardziej znaczące należy uznać dwie monografie: „Irak w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych w okresie pozimnowojennym” oraz „Bliski Wschód w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych w latach 1945-2012”.

Spośród publikacji będących pokłosiem Jej badań obejmujących problematykę konfliktów zbrojnych i sporów międzynarodowych; zwłaszcza na Bliskim Wschodzie i Afryce Północnej (drugi obszar zainteresowań badawczych), wyróżnić należy

monografię „Konflikty zbrojne na Bliskim Wschodzie i w Afryce w drugiej dekadzie XXI wieku”. Dr Czornik była jej współautorką.

Trzeci z obszarów Jej zainteresowań badawczych stanowiła problematyka polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa - głównie polityki wschodniej, relacji Polski ze Stanami Zjednoczonymi oraz polityki bliskowschodniej. Za najważniejsze osiągnięcia naukowe dotyczące tego obszaru badań należy uznać monografię „Dylematy polityki bezpieczeństwa Polski na początku drugiej dekady XXI wieku” Dr Czornik była współredaktorem tej publikacji oraz jej współautorką.

Stwierdzam, że wyżej wymienione prace można uznać jako osiągnięcia naukowe. Na wysoką ocenę zasługują wszystkie publikacje, które miałem możliwość przestudiować. Można je w większości potraktować jako osiągnięcia naukowe biorąc pod uwagę ich jakość, wartości poznawcze jak i zauważalny wkład w rozwój nauk o polityce a także nauk o bezpieczeństwie.

Liczba cytowań według Google Scholar – 35.

Index Hirscha według Google Scholar – 3.

Habilitantka po roku 2011 uczestniczyła w jedenastu zrealizowanych krajowych projektach badawczych; trzema z nich kierowała. Większość projektów (7) była finansowana przez Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, z dotacji mającej na celu służyć rozwojowi młodych naukowców; dwa przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych a jeden przez Wydawnictwo Sejmowe. Udokumentowane, wymierne efekty podejmowanych projektów badawczych, w których brała udział dr Czornik, należy zaliczyć do osiągnięć naukowych.

Do osiągnięć naukowych zaliczyć należy także osiem wystąpień (głównie referatów) na krajowych konferencjach.

Za działalność naukowo-badawczą a także za działalność dydaktyczną oraz organizacyjną była siedmiokrotnie wyróżniana przez Rektora Uniwersytetu Śląskiego. Wyróżniona została też Medalem Edukacji Narodowej.

Podsumowując – stwierdzam, że dorobek naukowo-badawczy Habilitantki spełnia podstawowe kryteria osiągnięć naukowych opisane w *Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego*.

3. Ocena dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego.

Dr Katarzyna Czornik legitymuje się znacznym doświadczeniem i dorobkiem w zakresie dydaktyki. Od roku 2011 prowadzi zajęcia we wszystkich formach stosowanych w uczelniach wyższych ze studentami I i II stopnia. Jest promotorką 99

prac licencjackich. Jest opiekunką koła naukowego. Ceniona przez studentów, czego dowodzi to, że dwukrotnie była wyróżniana przez nich nominowaniem do Nagrody Lauru Studenckiego.

Do osiągnięć w zakresie dydaktyki należy zaliczyć Jej działalność organizacyjną, sprawowane przez Nią funkcje: zastępcy Dyrektora Instytutu do Spraw Dydaktyki a następnie do Spraw Kształcenia; członkostwo w Zespole do Spraw Jakości Kształcenia; Komisji do Spraw Strategii Rozwoju w Zakresie Kształcenia i Dydaktyki.

Na uznanie zasługuje aktywność Habilitantki w zakresie popularyzacji nauki. Pełni funkcję koordynatora umów o współpracy naukowo-dydaktycznej Uniwersytetu Śląskiego zawartych z kilkoma instytucjami. Jest współorganizatorem cyklu wykładów otwartych. Angażowała się w organizację olimpiad i konkursów wiedzy; uczestniczyła w działalności Centrum Kształcenia Ustawicznego Uniwersytetu.

O Jej aktywności świadczy także to, że jest aktywnym członkiem trzech towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (od roku 2018 jest przewodniczącą Komisji Rewizyjnej Oddziału w Katowicach); Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego oraz Polskiego Towarzystwa Bezpieczeństwa Narodowego. Jest członkiem komitetu redakcyjnego periodyku „Polityka Bezpieczeństwa”; redaktorem tematycznym w dwóch czasopismach: „Political Preferences” oraz „International and Security Studies”.

Podsumowując – stwierdzam, że dr Katarzyna Czornik wykazując się wysoką aktywnością spełnia drugie z ustawowych kryteriów dopuszczenia do postępowania habilitacyjnego.

Wniosek końcowy.

Wartości, jakie przedstawia osiągnięcie naukowe Opiniowanej, pozostały dorobek naukowy a także Jej aktywność naukowa, dają wystarczające podstawy do stwierdzenia, że spełnia Ona warunki określone w art. 16 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym nieodzwonne do dopuszczenia do postępowania habilitacyjnego.

Wnoszę o kontynuowanie procedury habilitacyjnej.

 27.04.2020